

Egy városi fiókkönyvtári hálózat és a lakótelepek

**Könyvtári
élet**

A Debreceni Városi Könyvtár hálózata 1961. január 1-én alakult a megyei könyvtár kertes területeken levő 9 fiókkönyvtárból és 21 tanyai könyvkölcsönzőből. A könyvtárközpont már az év szeptemberében megkezdte működését egy kis üzlethelyiségben, megnyugtató módon azonban csak 1968-ban rendeződött az igazgatási központ elhelyezése, ekkor költözhetett jelenlegi helyére. A 9 külterületi fiókkönyvtár évekig nagyon mostoha körülmények között működött, néhány négyzetméter alapterületen, üzlethelyiségekben, s csupán 4 fióknak volt önálló helyisége. Az azóta eltelt húsz év alatt nagy változás ment végbe a hálózat könyvtáraiban: számottevően megnövekedett alapterületük, lényegesen javult a fiókkönyvtárak esztétikai képe. Távrolról sem oldódott meg azonban minden gondunk. A peremkerületekben működő fiókkönyvtárak — 2 lakótelepi könyvtárunkat kivéve — nem könyvtári célra tervezett épületekben találhatóak. Sok fiókkönyvtár állapota rossz, falaik salétromosak, villanhálózatuk korszerűtlen, tetőszerkezetük javításra szorul. Fennáll az a veszély, hogy egy-két éven belül egyszerre több könyvtár válik életveszélyessé, használhatatlanná. Anyagi forrásaink annyit tesznek lehetővé, hogy a gondozottság látszatát megőrizzük. 1981-ben — évek óta először — nyílt alkalmunk arra, hogy elvégeztessük egyik fiókkönyvtárunk — az Új Élet parki — épületének teljes felújítását, s most folyik a csapókerti könyvtár tatarozása.

Intézményünk 15 fiókkönyvtárával, valamint egy zenei könyvtárral, hírlapolvasóval és két közös fenntartású könyvtárral (MÁV Járműjavító, Vasutas Dolgozók Klubkönyvtára) kapcsolódik be a város könyvtári ellátásába. Könyvtári hálózatunk egyre nagyobb szerepet játszik a város közművelődési életében.

Állományunk 1981. december 31-én 209 159 könyvtári egységet számlált a következő megoszlásban: könyv 194 784 kötet, időszaki kiadvány 1145 kötet, hangzó dokumentum 7227 darab és egyéb dokumentum 6003. Fiókkönyvtáraink is

egyre inkább gyűjteményekké kezdenek válni: Két könyvtárban 20 ezernél több, három könyvtárban 15 ezer—20 ezer közötti az állomány, négyben pedig 10 ezer—15 ezer dokumentum található.

A főoglalkozású könyvtárosok száma 45, közülük felsőfokú szakképesítésű 22, középfokú 13, tehát 82,2 százalékuk szakképzett. A dolgozók 37 százaléka kapott állami vagy miniszteri kitüntetést.

Zenei könyvtárunk gépparkja kielégítő, és megfelel az igényeknek. Az Újkerti Általános Művelődési Központban (nevelési központ) levő könyvtárunknak — működésének egy éve alatt — sikerült majdnem teljessé tenni elektroakusztikai berendezését. 1981-ben a közművelődési alapból két könyvtárunk gazdag diaállományt kapott a hozzátartozó gépekkel (diavetítő, írásvetítő, szinkronizátor, diaflex-ernyő stb.) együtt. 1982-ben is tovább tudjuk bővíteni könyvtári technikai segédeszközaink körét.

Elérhető távolságban

Az ellátási rendszer tökéletesítése és hatékonyabbá tétele ma a legfontosabb tennivalónk. Törekvéseink célja, hogy elérhető, 1,5—2 km-es távolságon belül mindenki olyan könyvtárat találjon, amelyik az általános és a tudományos tájékozódást, illetve a gyakorlati ismeretek megszerzését magas szinten lehetővé teszi. Tény, hogy azok a könyvtárak, amelyek a települések csomópontjaiban, a gyalogos forgalom főáramában helyezkednek el, s amelyek környékén jó a tömegközlekedés, a szokásosnál nagyobb területről vonzzák olvasóikat. Vonzóerejük azonban a távolsággal arányosan csökken. Jó példa erre az újkerti nevelési központban levő könyvtárunk, amely működésének egy esztendeje alatt 2660 olvasót tartott nyílván.

A városközpontban található a megyei könyvtár

(olvasóinak száma csaknem 8000), az SZMT Központi Könyvtára (több mint 300 olvasót tart nyilván a városközpontból), a Benedek Elek Gyermekkönyvtár (1100 olvasó), a zenei könyvtár (1101 olvasó), valamint a városi hírlapolvasó (látogatóinak száma évente meghaladja az 50 ezret).

A könyvtárakkal való ellátottság a 30 ezer lakosú városközpontban tehát igen jó, különösen, ha a Református Kollégium Nagykönyvtárát is számításba vesszük, amely nyilvános, tudományos könyvtár. A négy új lakótelep közül azonban csak kettőben működik korszerű könyvtár (Dobozi—Fényes udvar: Petőfi-emlékkönyvtár 424 négyzetméteren, újkerti: 600 négyzetméteren), holott a város lakosságának csaknem a fele a lakótelepeken él. A Vénkert és az Új Élet park könyvtár nélkül épült fel (a két lakótelep olvasóit egy szanalásra ítelt házban elhelyezett könyvtár látja el 100 négyzetméteres alapterületen). A jelenleg épülő, ötödik lakótelepen (a Tócskertben) sem épül könyvtár, itt az iskolában kapunk helyet a gyermekrészleg, egy családi házban pedig a felnőtt-részleg számára. Pedig a több ezres lélekszámú lakótelepek könyvtári ellátását nem volna szabad elhanyagolható szempontként kezelni a városrészek tervezésekor! A két lakótelepi fiókkönyvtárunkban az összes beiratkozott olvasók száma: 4273, ez olvasóinknak 29 százaléka. Az itt élő 40 ezer lakos közül minden kilencedik beiratkozott olvasó (s még csak a kezdetnél tartunk, ugyanis az újkerti könyvtár olvasóinak száma tovább emelkedik).

A város 192 484 főnyi lakosságából megközelítően 107 ezer él fiókkönyvtáraink vonzáskörzetében. A fennmaradó 85 ezer ember által lakott terület úgynevezett fehér folt könyvtári szempontból. A 107 ezer lakos közül 14 726 a beiratkozott olvasó, a látogatók száma évi 200 ezer, az általuk kölcsönzött köteteké pedig 383 ezer. Naponta átlagban 667-en keresik fel hálózatunk könyvtárait.

Könyvtáraink többsége egy-egy vállalat, üzem szocialista brigádjaival tart kapcsolatot, segítenek

a számukra szükséges szakirodalom beszerzésében, a szocialista brigádok kulturális felajánlásainak teljesítésében. Egyre gyakoribbak a csoportos könyvtárlátogatások, amelyek az olvasótoborzásnak, gyűjteményeink és a könyvtárhasználati tudnivalók bemutatásának ideális lehetőségei. Igen szoros munkakapcsolatunk alakult ki a társintézményekkel: a Kölcsey Ferenc Városi és Megyei Művelődési Központtal, a TIT-tel, az Úttörőházzal, a Déri Múzeummal, a Városi Egészségnevelési Osztállyal, a Volán 6. sz. Vállalat könyvtárával stb. Évente sok közös rendezvényt tartunk, ahol a költségeket is közösen vállaljuk.

Bővülő kapcsolatrendszer

Ebben az évben tovább szélesítette intézményi kapcsolatait a Petőfi-emlékkönyvtár. Az egyik általános iskolával és egy szakmunkásképző intézettel együttműködési szerződést kötött, melynek értelmében nemcsak a könyvtárban rendezett programokat látogatják az iskolák tanulói, hanem az iskolák is helyet adnak a könyvtár által szervezett rendezvényeknek (a magyar nyelv hete, találkozók Jókai Anna írónővel stb.). Ezekről a kapcsolatokról reméljük, hogy még több olvasót nyerhetünk meg a könyvtárunk.

A Dobozi lakótelepen — ott nem lévén más közművelődési intézmény — a könyvtár vállalta magára a közművelődési programok szervezését, ami igen nagy erőfeszítést követel az ott dolgozóktól. Ez a lakótelep lakóinak összetételét — korábbi szociális helyzetét, iskolázottsági színvonalát, kulturális igény szintjét — tekintve rendkívül sokrétű. A Dobozi, illetve a vele egybeépült Fényes-udvari lakótelep a város más részén lakóktól a „kék fényes udvar” — nem éppen hízogó — nevet kapta. Ha csupán a lakáshirdetéseket vizsgáljuk, a külső szemlélőnek is rögtön szembeötlenek az olyan kikötések, miszerint a cseréknél Fényes-udvari lakás nem jöhet számba, tehát nem szívesen költöznek oda; viszont annál többen igyekeznek elkerülni onnan. Itt legelőször a közművelődési iránti igényt kell felkelteni, becsábítani a lakókat különféle módszerekkel az intézménybe, s majd csak ezután következhet bármiféle izlésformálás, -fejlesztés. A nehézségek ellenére is rendszeressé váltak a képzőművészeti kiállítások, előadók, egészségügyi előadás-sorozatok, szabavarrás tanfolyamok, makramé-szakkörök, sportrendezvények, filmvetítések a lakótelepi program megvalósításában részt vevő 11 intézmény, szervezet közreműködésével. Ezek a közös kulturális megmozdulások tömegszervezeti kapcsolataink

Az Újkerti könyvtár felnőtt-részlege

megszilárdításához is hozzájárulnak, hiszen a Petőfi-emlékkönyvtár a két helyi pártszervezettel és a Hazafias Népfront bizottságával közösen rendezi a nönapi ünnepeket, az április 4-i és a november 7-i megemlékezéseket. A tömegtájékoztatással fenntartott kapcsolataink célja az igénykeltetés és a könyvtár vonzáskörzetében lakók elvezetése ezek kielégítésének forrásához: a könyvtárhoz.

A *Hajdú-Bihari Napló*ban évente 2—3 riport jelenik meg egy-egy könyvtárunkról. Ugyanígy a közvélemény tájékoztatását segítik a kulturális hírek sorában megjelenő, rendezvényeinket propagáló rövid tudósítások is.

Minden hónapban megjelenik a város kulturális rendezvényprogramjait hirdető *Debreceni Hivogató* című kiadvány, amelyben rendszeresen tájékoztatjuk a nagyközönséget könyvtáraink rendezvényeiről. Ebben az évben a városi könyvtár szolgáltatásait népszerűsítő reprezentatív kiadvány összeállítását és megjelentetését tervezzük. Rendszeresen készítettünk minden könyvtárunk számára szórólapokat, amelyek egyik fajtája az új olvasói rétegek bevonását, másik típusa pedig az előző évi tagságukat meg nem újító olvasók visszahívását szolgálja. Valamennyi nagyobb rendezvényünkre meghívót nyomtatunk.

Minden korosztály fontos

Több fiókkönyvtárunk rendszeres kapcsolatot tart fenn a lakóterületileg illetékes általános iskolákkal, óvodákkal. A 14 éven aluliaknak tanórákat, szakköri foglalkozásokat, író-olvasó találkozókat, játékdélelőttöket, vetélkedőket, meseposztós foglalkozásokat tartanak a könyvtárakban, s gyakori az osztályok, napközis csoportok, óvodások ismerkedő jellegű könyvtárlátogatása is.

A *KISZ-korosztályú fiatalokkal* való foglalkozás változatos formái valósulnak meg hálózatunkban, cél az értékes szak- és szépirodalom megkedveltetése. Könyvtáraink sok segítséget nyújtanak a tanulóknak adatkutatással, irodalom- és forrásjegyzékek összeállításával iskolai tanulmányaikhoz, valamint a különféle vetélkedőkhöz, versenyekhez.

Zenei könyvtárunk — a maga sajátos szakkönyvtári tevékenységével — elsődleges céljának az ifjúság zenei izlésének formálását, zenei műveltségének gyarapítását tekinti, mivel látogatóinak 70 százaléka középiskolában, illetve főiskolán vagy egyetemen tanul. Könyvtárlátogatásokat szervez, vetélkedőket, élőzenei bemutatókat tart osztályok, KISZ-szervezetek számára. Ez annál is

Hírlapolvasók az Újkerti könyvtár klubövezetében (Rácz Tibor felvételei)

inkább nagyon fontos feladat, mert az országos felmérések szerint a fiataloknak mindössze 5 százaléka hallgat kedvtelésből komoly zenét. Nemcsak a debreceni tanulói ifjúság támogatását tartjuk feladatunknak. A nyolc év óta rendszeresen megszervezett *nyári olvasótáborainkban* a hátrányos helyzetű *tanyai gyerekeknek* próbálunk lehetőséget teremteni élményszerű (a legtöbb esetben az első) találkozásra az irodalommal.

A *felnőttekkel* való foglalkozás színvonalának emelése érdekében *rétégvizsgálatokat* végeztünk és végzünk a munkásolvasók, a kismamák, a nyugdíjasok körében, hogy képet kapjunk izlésükről, olvasási kultúrájukról, igény szintjükről, valamint tapasztalatokat szerezzünk arra vonatkozóan, hogy milyen jellegű segítséget, szolgáltatásokat várnak a könyvtártól, a könyvtárosoktól.

Rendezvényeink szervezésekor tekintettel vagyunk arra, hogy az egyes fiókkönyvtárakban milyen réteggel vagy korosztállyal kell számolni. Célnk, hogy közös érdeklődési körű, tartós kisközösségek alakuljanak ki, s ilyenekre már van is néhány példa.

Az évente ismétlődő nagyobb akciókat, könyvünnepeket a kortárs szépirodalom és az időszerű ismeretterjesztő irodalom népszerűsítésére használjuk fel. Az esetenkénti rendezvények helyett sorozat jellegű előadásokat szervezünk (egészségügyi előadássorozat a Városi Egészségnevelési Osztály segítségével, grafikai kiállításokhoz kapcsolódó beszélgetések a kiállító művésszel, beszélgetés egy-egy szakma, foglalkozás, hivatás rangjáról pályaválasztás előtt álló fiatalokkal stb.).

Könyvtárosaink a jó kezdeményezéseket gyorsan átveszik egymástól, s eredményesen alkalmazzák őket. Igyekszünk fórumot teremteni a termékeny tapasztalatcseréknek és a bevált módszerek népszerűsítésének.

Kiss Anna

a Debreceni Városi Könyvtár munkatársa